

Streszczenie

Praca podejmuje problem metodologiczny, z którym borykają się nauki społeczne. Polega on na tym, że poziom pomiaru, jakim dysponujemy nie jest wystarczający aby w sposób uprawniony móc wykorzystać pełną gamę dostępnych metod statystycznych. Wiele z tych metod zakłada, iż mamy do czynienia z „silnym” pomiarem, a więc - najprościej mówiąc – ze zmiennymi posiadającymi jednostkę. Tymczasem w socjologii oraz innych pokrewnych dziedzinach wiedzy najczęściej mamy do czynienia z danymi, które co najwyżej reprezentują uporządkowania. Tego typu zmienne będą tutaj głównym obiektem zainteresowania. Praca jest próbą pójścia w kierunku, który pozbawiony będzie wad dotychczasowych rozwiązań. Rozpatrywane będą te metody analizy, które z jednej strony nie będą wymagały dodatkowych założeń (lub wymagały możliwie najmniej takich założeń), z drugiej strony – będą w pełni dopuszczalne z punktu widzenia pomiarowego.

W początkowych rozdziałach prezentowane są rozważania o charakterze bardzo podstawowym, które stanowią bazę, punkt wyjścia ukierunkowujący dalsze badania. Praca stanowi przykład, jak wychodząc od najbardziej podstawowych założeń i koncepcji można budować kolejne warstwy teorii statystycznej. W formie nawiązuje zatem do neopozytywistycznego wzorca tworzenia teorii. Zakłada on, że bazą dla teorii powinien być zestaw prostych pojęć odnoszących się do bytów matematycznych (takich jak zbiory, relacje, funkcje). Następnie teoria budowana jest przy użyciu definicji odnoszących się do tej bazy i poprzez dedukcję twierdzeń z aksjomatów lub wcześniejszych twierdzeń. Najkrócej ujmując, praca ma charakter dyskusji metodologicznej.

Praca składa się ze słowa wstępnego, czterech części, podzielonych dalej na rozdziały (łącznie 10 rozdziałów) oraz zakończenia. W części pierwszej nakreślone zostały ogólne ramy metodologiczne, zdefiniowany został problem dopuszczalności stosowania metod oraz zaproponowana typologia zmiennych porządkowych. W kolejnych częściach wprowadzane są metody coraz bogatszego opisu zmiennych porządkowych. Część druga dotyczy opisu rozkładu jednej zmiennej, ze szczególnym uwzględnieniem parametrów tego rozkładu. Ostatni rozdział tej części stanowi aksjomatyczne wyprowadzenie klasy miar zróżnicowania porządkowego wraz z dowodem. W części trzeciej opisane zostały różne metody badania siły zależności między dwiema zmiennymi oraz powiązania między tymi metodami. Zwieńczeniem rozważań w tej części jest porównanie metod, które wykorzystują informację o uporządkowaniu par obiektów z tymi, które wykorzystują pełniejszą informację o

uporządkowaniu, np. o uporządkowaniu trójek obiektów. W czwartej części został podjęty problem włączenia zmiennych porządkowych do analizy wielozmiennowej, ze szczególnym uwzględnieniem różnych koncepcji zależności cząstkowych. W tej części zaprezentowana jest także nowa propozycja analizy badania współzależności wielu zmiennych, z których wszystkie są porządkowe. Wykorzystuje ona aparat pojęciowy stosowany do tej pory jedynie w zakresie opisu zależności między dwiema zmiennymi.